

hulâsa ve tenkit ettikten sonra bu nazariyelerle içtimaiyat yapmanın imkânsızlığı üzerinde duruyor. Ona göre içtimaiyat ancak bir içtimai münasebetler nazariyesile mümkündür. Bunun için her şeyden önce tabii ve içtimai münasebetleri ayırmalıdır. Bu sahada müellifin mühlhem olduğu sosyoloğlardan bilhassa Ferd. Tönnies ile Max weber'i zikretmeliyiz. Bu münasebetle natüralist görüşü tenkit eden müellif Tarde, Spencer, Comte sosyolojilerine karşı cephe almaktadır.

Dr. Kessler altıncı fasılda içtimai vaziyetleri tetkik ediyor. Burada, cemiyetin tabakalanmasını, aşağı yukarı mefhumlarının doğuşunu, içtimai imtiyaz iddiasını, yukarı tabakaların çökmesini, içtimai seleksiyon meselesini görüyoruz. Bu münasebetle müellif yeni cemiyette doğan hürriyet, müsavat ideallerini, bunların neticesi olan sosyalizm, demokrasiyi, içtimai muvazene fikrini tahlil ediyor.

Tönnies'in cemiyet ve cemaat ayrılışı hakkında 1875 de ileri sürmüş olduğu fikirden hareket eden müellife göre bütün içtimai hâdiseler tabii zaruretlerden müstakil, hür ve iradeli insanların münasebetleri halinde tetkik edilmektedir. Bundan dolayı statistik, monografi, grafik, tarihî ve etnolojik mukayese gibi usulleri kullanan, hâdiselerini tasnif eden, ve diğer tabiat ilimleri gibi bünyeleri, fonksiyonları ve bunların tekâmülünü tetkik eden bütün içtimaiyat cereyanlarından (Fransız, İngiliz, Amerikan) aynı derecede uzaktır. Müellifin yaklaştığı mütefekkirler arasında Simmel ve von Wiese'yi de hatırlamalıyız.

ANKARA KÖYLERİ

Yazan: Niyazi Berkes — Ankara Dil - Tarih ve Coğrafya Fakültesinde sosyoloji doçenti. - Uzluk basımevi - Ankara, 1942, S. 172.

"Bazı Ankara köyleri üzerinde bir araştırma" adıyla sosyoloji doçenti Niyazi Berkes tarafından neşredilmiştir. Dilimizde köy sosyolojisine ait neşredilmiş ilk monografik eserdir. Şimdiye kadar bu mevzuda Mehmet Ali Şevki "Memleketi tanımak" adlı broşüründen sonra İstanbul civarındaki bir köy hakkındaki monografisini Mülkiye mecmuasında neşretmişti. Bu yolda bazı tetkik

başlangıçları varsa da bunlardan hiçbiri eser halini almış değildir.

Kitabın en dikkate değer tarafı girişte köy sosyolojisinin sınırlandırılmasıdır. Niyazi Berkes burada içtimaî vakıalarla meşgul olan birçok ilimlerden asıl sosyolojinin ayrılması lâzımgeldiği noktada haklı olarak ısrar etmektedir. Tarih, beşeri coğrafya, etnoloji, etnoğrafya, folklor ayrı mevzuları olan birer ilim olmakla beraber hep içtimaî vakıayla meşgul olurlar. Fakat jeoloji ve kimya nasıl aynı tabiat vakıasını başka bakımlardan ve başka metodlarla tetkik ediyorlarsa bu ilimlerin tetkikini de sosyolojiden öylece ayrılmalıdır. Müellif, bu mevzu ile köy sosyolojisinin karıştırılmasından doğan mahzurlar üzerinde duruyor. Ve yine haklı olarak köy hakkında elinilmiş ampirik bilgilerle yapılan köy ideolojilerinin veya indî mütaleaların asıl ilmî tetkiklerden ne kadar uzak olduğunu belirtiyor.

Niyazi Berkes, bu kitabında Ankara civarındaki 13 köyü tetkik etmektedir. Bunların seçilebilmesinde hiçbir tercih sebebi yoktur: Sosyoloğ ne enteresan, ne de orijinal, bozulmamış vak'a araştırır. Gelişigüzel seçilmiş olan bu 13 köy hakkındaki tetkik de bütün memleket için acele tamimler yapmağa vesile olamaz. Kitapta önce bu köylerin mevkii, dış vasıfları, nüfusü tetkik edilmiş, demografik mukayeseler yapılmıştır. Sonra ekonomik hayata geçilmiştir. Burada ziraat, toprak, mülk ve servet, mübadele şekilleri, işlerin tanzimi ve bölünüş tarzı tetkik edilmiştir. Bir senelik (mevsimlerin' işe göre taksimi, işlerin ferdler arasında tanzimi bakımından köyler arasında mukayese yapılmış; bundan sonra teknikler ve âletlerin tetkikine başlanmıştır. Ziraat âletleri ve vasıtaları, evler, ev eşyası, kıyafet, gıdalar esas araştırılan meselelerdir.

Cemiyetin maddî bünyesi bu suretle anlaşılınca artık onun üzerinde aile kuruluşunu, akrabalık münasebetlerini, evlenme tarzlarını, yani köy cemiyetinin manevî hayatını ve bütün kıymetlerini araştırmak mümkün oluyor. Bu münasebetle köy içinden ve köyler arasından evlenme şekilleri, asaba ve şecereler, soyadları, komşuluk münasebetleri de incelenmektedir.

Niyazi Berkes'in kitabı tecrübî sosyoloji sahasında ilk adım olmak bakımından tebriğe şayandır. Henüz bu mevzuda başka monografilerin yapılmamış olması kitap hakkında mukayeseli bir tetkike imkân bırakmamaktadır. Eserin ilişilecek noktası köyler üzerin-

de monoğrafler henüz kâfi derecede çoğalmadan mukayeseler, istatistikler, grafikler ve bazı tamimlere geçilmiş olmasıdır. Şimdilik hüküm vermek devresinden çok uzak bulunmak üzere, bu tarzda, pek çok monoğrafi bekleme mevkiindeyiz.

EKONOMİK SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Çeviren: Doçent Niyazi Berkes. Yazan: N. S. B. Gras - Harvard Üniversitesi profesörlerinden, Ankara 1941, S. 174.

Harvard Üniversitesi profesörlerinden N. S. B. Gras'ın ekonomik tarihe giriş adlı eserini Niyazi Berkes ekonomik sosyoloji adıyla Türkçeye çevirdi. İsmi bu suretle değiştirmesine sebep olarak bu kitabın muhtelif cemiyet tiplerinin ekonomik tekâmülünü mukayeseli bir tarzda tasvir etmesini bundan dolayı da bir nevi sosyoloji yapmasını ileri sürüyor.

Müellif, kitabının metodu ve mevzuu hakkında izahat vermeden doğrudan doğruya cemiyetlerin mâişet şekillerinin tekâmülünde birinci merhale olan toplayıcılığı anlatmaya başlıyor. Eski zamanda ve modern devirlerde gıda toplamakla geçinen (Ceuillette) en iptidai cemiyetlerin ekonomik hayatı hakkında umumî şeyler söylüyor. Bu bahsi göçebelik ekonomisi, yerleşik köy ekonomisi, kasaba ekonomisi ve nihayet metropolis ekonomisi takip ediyor. Profesör Gras muhtelif cemiyetlerin tarihî devirlerde nasıl yaşadıkları, gıdalarını nasıl temin ettikleri hakkında faydalı malûmat veriyor. Bununla beraber müellifin ekonomik hâdiseleri izahtaki metodu vazıh değildir. İfadesi tam bir izahtan ziyade tasvir gibi görünüyor. Bahsedilen meseleler bazan sarîh kaynakları gösterilmeden yalnızca mücerret tavsif halinde bırakılmış tabiat bilgisi şeklindedir.

Cemiyetlerin ekonomik tekâmülünü tetkik ederken okuyucuyu en çok meşgul eden nokta bir tipten diğerine nasıl geçildiğinin anlaşılmasıdır. Bu hususta müellif eğer tam bir tavsifci olarak kalmaya razı olsaydı "içtimaî tekâmül" problemini cevapsız bırakmakla beraber sinematografik bir şema vermiş olurdu. Fakat müellif hiçbir zaman bununla kanmıyor, meselâ göçebelikten köy halinde yerleşmeye insan cemiyetlerinin nasıl olup da geçtikleri me-